

СОЦІАЛЬНІ МЕХАНІЗМИ ВИНИКНЕННЯ ТА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ЗАЦІКАВЛЕНОСТІ ДО СПОРТИВНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

СЕРГІЙ ЛАРДУГІН

Львівський державний інститут фізичної культури

Виникнення складнощів і можливих наслідків профорієнтаційної роботи з абітурієнтами та студентами фізкультурних закладів освіти обумовлено на нашу думку незнанням та ігноруванням соціальних механізмів, які є підґрунтям виникнення та формування у суб'єкта професійної зацікавленості спортивно-педагогічною діяльністю. Професійна зацікавленість - це складне особистісне утворення, що формується під впливом зовнішнього середовища на суб'єкт і проявляється в його відношенні до обраної спеціальності. Це дає можливість виявити соціальні механізми виникнення цього утворення та подальшого його формування, що і є метою нашого дослідження.

В основу нашої роботи було покладено результати соціально-педагогічних досліджень студентських колективів 1-го курсу ЛДІФК (вибірка складала 105 чол.), які проводилися в період з вересня по лютий 1999-2000 рр., та побудовані на основі соціологічної методики збору інформації. Матеріали досліджень оброблялись за допомогою методів математичної статистики.

Виникнення професійної зацікавленості до спортивно-педагогічної діяльності починається з проявів позитивних емоцій стосовно обраної спеціальності, що, в свою чергу, є джерелом виникнення мотивів обрання професії. В структурі мотиваційного компоненту представлено широкий спектр мотивів.

Так, на запитання "Наскільки важливими були для вас такі причини під час обрання спеціальності, за якою Ви зараз навчаєтесь?" - більше 80% респондентів вказали - "особиста зацікавленість саме цією спеціальністю", "власні здібності" та "покликання саме до такої діяльності". Важливими моментами, на які вказали респонденти є і "гарні перспективи мати постійну та надійну роботу", "широкий вибір професій після завершення навчання" та "гарні перспективи стати важливою людиною у майбутньому" - відповідно 75,4; 68,4 та 87,7%.

Проте, далеко не всі абітурієнти керуються професійно значущими мотивами. Так 52,6% респондентів вказали, що обрали професію спортивного педагога через "неможливість вступити до іншого вузу", що вказує на необхідність управління процесом формування професійної мотивації у школярів (табл. 1).

Важливим соціальним фактором при обранні професії абітурієнтами є вплив оточуючого середовища. Найбільший вплив, як і передбачалося, мають батьки та інші родичі - близько 60%. Проте, слід зазначити, що досить значний вплив при вирішенні питання профорієнтації мають також і друзі - 14,6%. Прояв самостійної інтелектуальної активності абітурієнтом при обранні професії є досить важким. В цьому йому необхідна допомога зі сторони педагогів, старших товаришів, а отже це ще один з важелів соціального впливу на потенційного абітурієнта.

Таблиця 1

Соціальні мотиви обрання професії спортивного педагога

№п/п	Варіанти відповідей	Не важливо %	Дуже важливо %
1.	Особиста зацікавленість саме цією спеціальністю	8,8	87,8
2.	Власні здібності	12,3	84,2
3.	Висока оплата роботи за цією спеціальністю	21,1	75,4
4.	Покликання саме до такої діяльності	10,5	87,7
5.	Широкий вибір професій після завершення навчання	28,1	68,4
6.	Перспективи мати постійну та надійну роботу	17,5	75,4
7.	Перспективи стати важливою людиною у майбутньому	10,5	87,7
8.	Неможливість вступити до іншого вузу	42,1	52,6

Процес формування професійної зацікавленості у студентів-першокурсників представляє собою накопичення соціальних знань: це позитивне відношення до професії, впевненість у вірному обранні, задоволеність обранням.

Більше 80% респондентів вирішили отримати вищу фізкультурну освіту для того, що "дізнатися більше про обрану спеціальність" та "отримати гарну наукову освіту", 73,3% навчаються з метою "отримати цікаву роботу"; більше 66% - з метою "мати надійний прибуток" та "отримати високу соціальну позицію" (табл. 2).

Соціальні мотиви отримання вищої освіти

Таблиця 2

№ п/п	Варіант відповіді	Не корисно %	Корисно %	Важко сказати %
1.	Отримати цікаву роботу	8,8	73,7	12,3
2.	Мати надійний прибуток	17,5	66,7	10,5
3.	Отримати високу соціальну позицію	20,6	64,4	10,1
4.	Розвивати власні ідеї та думки	14,0	77,2	3,5
5.	Дізнатися більше про обрану спеціальність	14,0	80,7	-
6.	Отримати гарну наукову освіту	10,5	80,7	3,5
7.	Загалом бути освіченою людиною	14,0	79,0	3,5
8.	Відтягнути початок самостійної роботи	45,6	29,8	15,8
9.	Допомагати іншим людям	21,1	71,9	3,5
10.	Сприяти розвитку суспільства	19,3	64,9	10,5
11.	Під час навчання випробувати різні стилі життя	19,3	61,4	8,0

Цікавими є відповіді на запитання “Чи працюєте Ви під час навчання і чи пов’язана ця робота зі спеціальністю, яку Ви вивчаєте”. Так, понад 70% респондентів-першокурсників вказали, що вони не працюють, проте цікавим є той факт, що близько 27% студентів працюють, поєднуючи роботу і навчання, серед них близько 16% працюють безпосередньо у галузі. На свідоме обрання вузу вказує і той факт, що понад 33% тих, що працюють за фахом, хотіли б працювати дещо більше. Однак, необхідність працювати вже на 1-му курсі, на нашу думку, пов’язана з певною економічною потребою, оскільки понад 70% опитаних вказали, що існують за рахунок підтримки батьків і хотіли б бути більш економічно незалежними. Проте 66,7% респондентів вказали, що робота за фахом вже на 1-му курсі, потрібна їм для “підготовки до майбутньої роботи за фахом, отримання додаткової кваліфікації”, 82,5% опитаних вважають працю під час навчання важливою для того, щоб “отримати нові контакти, що покращать шанси знайти роботу після навчання”, для 80% важливою є “потреба в грошах для додаткових витрат” (табл. 3).

Соціальні мотиви потреби в праці

Таблиця 3

№ п/п	Варіанти відповідей	Не важливо %	Дуже важливо %
1.	Потреба в грошах під час навчання для життя	8,8	89,5
2.	Бажання займатися практичною роботою	42,1	52,6
3.	Потреба в грошах для додаткових витрат	14	80,7
4.	Підготовка до майбутньої роботи за фахом, отримання додаткової кваліфікації	26,3	66,7
5.	Отримати нові контакти, що покращать шанси знайти роботу після навчання	12,3	82,5

Таблиця 4

Очікувані перспективи щодо майбутнього працевлаштування

№ п/п	Варіант відповіді	%
1.	Я буду мати лише невеликі складнощі з пошуком роботи	17,5
2.	Я буду мати складнощі з пошуком роботи, яка б дійсно відповідала моїм запитам	17,5
3.	Я буду мати складнощі з пошуком роботи, яка б дійсно відповідала моїй освіті	14,0
4.	Я буду мати складнощі з пошуком роботи	14,0
5.	Я не знаю.....	35,1

Для студентів 1-го курсу характерною є також і твереза оцінка шансів працевлаштуватися за фахом. Лише близько 17% опитаних першокурсників впевнені у своїй професійній реалізації. Щодо можливостей жінок і чоловіків при отриманні роботи за фахом, то тут шанси оцінюються майже як рівні (табл. 4).

Таким чином, виконання соціально-педагогічного дослідження дозволило отримати інформацію як про характер студентського колективу, так і про фактори, що впливають на обрання професії у галузі фізичної культури та спорту. Отримана також інформація, що характеризує ділові та особистісні якості першокурсника фізкультурного закладу освіти. Дослідження продовжуватимуться і носитимуть лонгітудинальний характер. Дані дослідження дозволять з більшою ефективністю проводити профорієнтаційну роботу зі школярами-спортсменами та студентами фізкультурних навчальних закладів.